

finestra

Naomi Klein

“Com poden provocar canvis positius
els esdeveniments esfereïdors”

TED-Global, Nova York, 20 de setembre del 2017.

Fotografia: www.ted.com

Naomi Klein (Montreal, 1970) és una reconeguda periodista i activista política que ha posat en qüestió el consens neoliberal imperant arreu d'Occident durant les últimes dècades. La seva trajectòria ha estat dirigida a demostrar com l'establishment ha anat aprofitant les crisis sistèmiques del capitalisme per a esgarrapar més poder cap a les elits. Alhora és una escriptora d'èxit, amb títols com *No Logo* (2000) i *La doctrina del xoc* (2007). El seu últim llibre, *No n'hi ha prou amb dir que no* (2017), conté moltes de les idees que donen forma al manifest *The Leap*, una crida no només a oposar-se al sistema actual, sinó a proposar un nou paradigma capaç de respondre les múltiples crisis que ens afecten. Perquè per a anar a buscar el món que ve, primer cal imaginar-lo.

Hi ha una qüestió a la qual sempre torno i sobre la qual he escrit durant gairebé tota la meua vida adulta. Per què algunes crisi a gran escala ens desperten de cop i ens inspiren a canviar i evolucionar, mentre que d'altres ens sacsegen només una mica, i després ens tornem a dormir? Em refereixo a les grans crisis: un cataclisme als mercats, el feixisme creixent, un accident industrial que enverini a escala massiva... Esdeveniments com aquests poden funcionar com a alarmes col·lectives. Tot d'una, davant d'una amenaça: ens organitzem. Trobem la força per resoldre reptes abans inimaginables. És com si en comptes de caminar, féssim un gran salt. Tot i que, de vegades, la nostra alarma col·lectiva sembla estar avariada. Davant una crisi, sovint ens separem, retrocedim, i això esdevé una finestra d'oportunitat perquè les forces antidemocràtiques facin que les societats vagin enrere, i esdevinguin més injustes i inestables.

Fa deu anys, vaig escriure sobre aquest procés de retrocés i el vaig anomenar *The Shock Doctrine* [La doctrina del xoc]. Què és el que determina el camí que prendrem per

superar una crisi? Què provoca que a vegades madurem ràpidament i trobem fortaleeses, i que altres vegades en canvi siguem noquejats? Diria que és una qüestió urgent aquests dies perquè els fets arreu del món són esfereïdors. Tempestes sense precedents, inundacions i incendis mai vistos abans a ciutats amenaçant amb devorar-les, milers de migrants desapareixent sota les onades. I tenim també l'auge de moviments obertament supremacistes: a molts dels nostres països hi ha torxes als carrers. Actualment hi ha molta gent fent sonar l'alarma, però com a societat no crec que puguem dir amb honestedat que estiguem responent amb la urgència que aquestes crisis simultànies ens exigeixen. No obstant això, gràcies a la història, sabem que les crisis poden generar una mena de salt evolutiu.

Un dels exemples més notables del poder renovador de les crisis és la Gran Depressió de 1929. Després de l'impacte del col·lapse sobtat dels mercats i de totes les seves repercussions, els milions de persones que ho van perdre tot es van veure obligats a demanar caritat. Molts ho van interpretar com un avís del

Davant una crisi, sovint ens separem, retrocedim, i això esdevé una finestra d'oportunitat perquè les forces antidemocràtiques facin que les societats vagin enrere, i esdevinguin més injustes i inestables

fet que el mateix sistema estava trencat. I molts van escoltar l'avís i van saltar a l'acció. Als EUA i a altres llocs, els governs van teixir una xarxa de seguretat perquè la propera vegada que hi hagués un col·lapse, hi hagués programes de seguretat social per a emparar la gent. Va haver-hi grans inversions públiques per crear llocs de treball als sectors de l'habitatge, l'elèctric i del transport. I hi va haver una onada de regulacions enèrgiques per a embridar els bancs.

Ara bé, aquestes reformes estaven lluny de ser perfectes. Als EUA, els obrers afroamericans, els immigrants i les dones en van ser en gran mesura exclosos. Però el període de la Depressió, juntament amb l'esforç de transformació de les nacions i economies aliades durant la II Guerra Mundial, ens demostra que les societats complexes es poden transformar ràpidament davant d'una amenaça col·lectiva. Quan expliquem la història del Crac de 1929, normalment seguim la mateixa fórmula: hi va haver un col·lapse, i aquest col·lapse va ser una crida d'alerta que ens va conduir a un lloc més segur.

Si aquesta alerta era el que feia falta, aleshores per què ara ja no funciona? Per què les crisis constants d'avui no ens incentiven a l'acció? Per què no ens impulsen davant reptes tan grans com per exemple el canvi climàtic?

Vull parlar-vos de quina crec que és una recepta molt més completa de transformació, catalitzada a partir d'esdeveniments catastròfics. I em centraré en dos ingredients clau que freqüentment es deixen de banda en els llibres d'història.

Un té a veure amb la imaginació, l'altre amb l'organització; perquè és a la interacció entre ambdós elements on rau el poder revolucionari. Així que comencem amb la imaginació. Les victòries del New Deal no van donar-se només perquè de sobte la gent entengués les brutalitats del *laissez-faire*. Recordem que aquesta va ser una època de tremenda agitació ideològica, en què moltes idees diferents sobre com organitzar la societat s'enfrontaven a l'esfera pública. Un temps en què la humanitat es va atrevir a somiar diferents realitats futures, moltes d'elles organitzades per principis

igualitaris radicals. Ara bé, no totes aquestes idees eren bones, però aquella va ser una època d'imaginació explosiva. Això significava que els moviments que exigien un canvi sabien contra què lluitaven: pobresa devastadora, desigualtat creixent... Però el que era igualment important era que sabien a favor de què anaven. Sabien a què deien «no» i a què deien «sí». També tenien models d'organització política molt diferents als d'avui en dia.

Durant dècades, els moviments socials i sindicals havien estat construïnt les bases de la seva militància, incorporant causes i augmentant la seva força. Això va significar que quan la Depressió va arribar, ja hi havia un moviment prou gran i extens per fer vagues que, per exemple, no només tanquessin fàbriques, sinó que paritzessin ciutats senceres. Els grans èxits de la política del New Deal es presentaven, de fet, com a compromisos. Perquè l'alternativa semblava que seria la revolució.

Per tant, tornant a aquella equació anterior, trobem que un esdeveniment esfereïdor, imaginació utòpica i un moviment musculat són els

El període de la Gran Depressió de 1929 ens demostra que les societats complexes es poden transformar ràpidament davant d'una amenaça col·lectiva

elements necessaris per a fer un veritable salt endavant.

Com avaluem, doncs, el nostre moment actual? Estem vivint, un cop més, una època d'extraordinari compromís polític. La política és una obsessió de masses. Els moviments progressistes estan creixent i resistint amb tremenda valentia. Però no obstant, sabem gràcies a la història que no n'hi ha prou amb dir «no». Ara, hi comencen a haver alguns «sí» que estan emergint arreu. I de fet aquestes propostes s'estan tornant ràpidament més audaces. On els activistes del canvi climàtic parlaven de canviar bombetes, ara lluiten perquè el 100% de la nostra energia vingui del sol, del vent i de les onades, i que sigui aviat. Els moviments provocats per la violència policial cap a persones de color exigeixen posar fi a les policies militaritzades, a l'empresonament massiu i, fins i tot, reparacions pels danys de l'esclavitud. Els estudiants no només s'oposen als increments dels preus de les matrícules, sinó que des de Xile al Canadà fins al Regne Unit, exigeixen que les matrícules siguin gratuïtes i que es cancel·lin els deutes estudiantils.

Però totes aquestes causes i lluites no conformen encara la mena de visió holística i universal d'un món diferent que tingueren els nostres predecessors. A què es deu això?

Normalment pensem en el canvi polític com en compartiments delimitats. El medi ambient en una capsa, la desigualtat en una altra, la justícia racial i de gènere en dues capses més, l'educació per aquí, la salut per allà. I en cada compartiment, hi ha milers i milers de grups de diferents ONGs competint les unes amb les altres per subvencions, per prestigi, i és clar, per recursos. En resum, ens comportem de forma molt semblant a les marques corporatives. Sovint aquesta situació es defineix com el problema dels magatzems aïllats. Els magatzems aïllats són comprensibles. Organitzen el nostre món complex en trossets digeribles. Ens ajuden a sentir-nos menys aclaparats. Però a la vegada, també ensenyen el nostre cervell a desconnectar dels problemes dels altres quan els problemes aliens necessiten del nostre ajut i suport. I també ens impedeixen veure connexions evidents entre els nostres problemes.

Per exemple, la gent que lluita contra la pobresa i desigualtat, poques vegades parla del canvi climàtic. Encara que veiem un cop i un altre que la gent més pobre és la més vulnerable a la meteorologia més extrema. Els activistes del canvi climàtic poques vegades parlen de les guerres i les ocupacions. Encara que sapiguem que l'avidesa pels combustibles fòssils ha estat una causa important de conflictes. El moviment mediambiental ha sabut indicar cada cop millor que els països més afectats pel canvi climàtic estan poblats en la seva gran majoria per gent de color. Però quan la vida de la gent de color es concep com a inferior a presons, escoles o carrers del món occidental, poques vegades assenyalem aquestes connexions.

Els murs que divideixen els magatzems aïllats fan que les nostres solucions, quan aquestes sorgeixen, estiguin també desconnectades les unes de les altres. Els progressistes ara tenen una llarga llista d'exigències, tal com he esmentat abans: aquells «sí». Però el que encara no veiem és una imatge coherent del món pel qual lluitem. De com es veu, de com se sent, i sobretot, dels seus

Necessitem crear una cultura de cura, en la que ningú sigui bandejat, i en la qual el valor inherent de tota la gent i de tots els ecosistemes sigui fundacional

valors fonamentals. I això importa molt. Perquè quan les crisis a gran escala ens afecten i ens enfrontem amb la necessitat de fer el salt a un escenari més segur, no hi ha acord de quin és aquest escenari. I fer un salt sense destí s'assembla molt a fer saltets amunt i avall, per acabar al mateix lloc.

Afortunadament, hi ha tot tipus de diàlegs i experiments en marxa que tracten de superar les divisions que ens retenen. Vull finalitzar parlant d'una d'elles.

Fa un parell d'anys, amb un grup d'activistes del Canadà vam decidir que estàvem arribant als límits del que podíem aconseguir en els nostres magatzems aïllats. Així que ens vam tancar en una sala durant dos dies, i vam mirar d'esbrinar què ens unia. En aquella sala hi havia gent que poques vegades es trobaria cara a cara. Hi havia ancians indígenes amb hipsters que treballen en transport públic. Hi havia el director de Greenpeace amb un líder sindical que representava treballadors dels sectors petroler i de la fusta. Hi havia líders religiosos i icones feministes, i molts altres. I ens vam assignar

una ambiciosa tasca: la de confluïr en una descripció de com seria el món si guanyéssim; del món després que haguéssim fet la transició a una economia verda i cap a una societat més justa. En resum, en comptes d'espantar la gent sobre el que passarà si no actuem, vam decidir intentar inspirar-la sobre què podria passar si actuéssim.

La gent sensata sempre diu que el canvi s'ha de fer en petits passos, que la política és l'art del possible, i que no hem de deixar que allò perfecte sigui l'enemic d'allò bo. Bé, vam rebutjar tot això. Vam escriure un manifest, i el vam anomenar The Leap [El salt]. He de dir-vos que convenir un «sí» comú, provinent de les nostres experiències tan diverses i amb un teló de fons d'una història molt dolorosa, no va ser feina senzilla. Però també va ser molt emocionant. Perquè quan ens permetem somiar, aquests fils connectors del nostre treball es fan evidents.

És llavors quan ens vam adonar, per exemple, que la interminable recerca de beneficis que obliga tanta gent a treballar més de 50 hores a

la setmana, sense seguretat, i que aviva l'epidèmia de la desesperança, és la mateixa recerca insaciable de beneficis i creixement infinit que està al centre de la nostra crisi ecològica i que desestabilitza el planeta. També vam veure clar què cal fer. Necessitem crear una cultura de la cura, en què cap persona ni indret siguin bandejats, i en què el valor inherent de tota la gent i de tots els ecosistemes sigui fundacional. Així que vam crear aquesta plataforma, The Leap, i no us preocupeu, no us ho llegiré tot en veu alta —si us interessa, podeu llegir-ho a la pàgina theleap.org. Però us oferiré un tast del que vam crear.

Exigim una economia renovable al 100 per cent, i aviat. Però anem més enllà. Vam exigir nous tractats comercials, un debat sòlid sobre una renda garantida anual, drets plens pels treballadors immigrants, fer fora els diners de les empreses de la política, guarderies universalment gratuïtes, reforma electoral... i molt més. El que vam descobrir és que molts de nosaltres busquem consentiment per a actuar menys com a marques i més com a moviments. Perquè als moviments no els importa el reconeixement. Volen que

Els esdeveniments esfereïdors que ens omplen de temor avui ens poden transformar, i podem transformar el món en un món millor. Però primer hem d'imaginar el món pel qual estem lluitant

les bones idees es difonguin arreu. El que m'agrada de The Leap és que rebutja la idea que hi hagi una jerarquia de crisi, i no demana a ningú que prioritzi una lluita sobre l'altra, ni que esperi torn. I tot i que va néixer al Canadà, hem descobert que viatja bé. Des que el vam llançar, The Leap ha estat recollit arreu del món amb plataformes similars escrites des de Nunavut¹ fins a Austràlia, de Noruega al Regne Unit i als EUA, on està guanyant molta rellevància a ciutats com Los Angeles. I també en comunitats rurals que tradicionalment són molt conservadores, però on la política està fracassant per a la gran majoria de la gent.

Això és el que he après de l'estudi dels xocs i desastres durant dues dècades. Les crisis ens posen a prova. O bé ens ensorrem o creixem ràpidament. Trobem noves reserves de força i capacitats que ignoràvem. Els esdeveniments esfereïdors que ens omplen de temor avui ens poden transformar, i poden transformar el món en un món millor. Però primer hem d'imaginar el món pel qual

estem lluitant. I hem de somiar junts. Ara mateix, totes les alarmes de casa nostra estan sonant alhora. És hora d'escoltar. És hora de saltar.

Gràcies. ■

¹ Territori sense estatut provincial, el més septentrional del Canadà.